

Bakgrunn for vedtak

Smisetfossen kraftverk

Sunndal kommune i Møre og Romsdal fylke

Tiltakshaver NEAS AS
Referanse 202001387-8
Dato 08.04.2022
Ansvarlig Carsten Stig Jensen
Saksbehandler Henrik Hveding

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Sammendrag

Hva gir NVE avslag på?

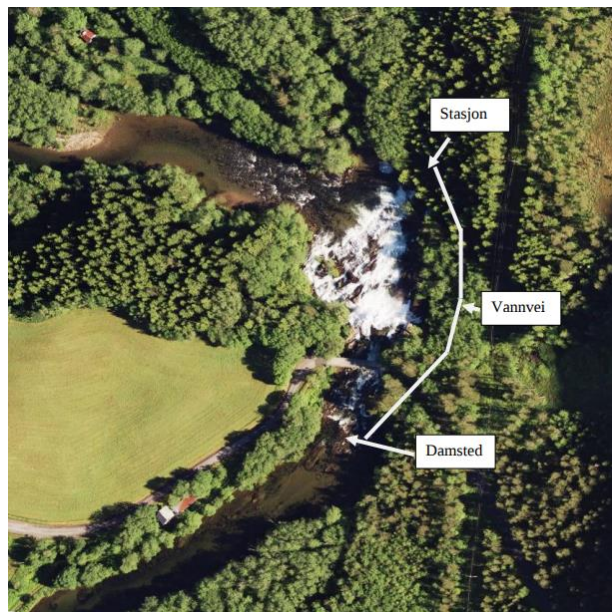
NVE gir avslag på søknaden til NEAS AS om å bygge Smisetfossen kraftverk i Ålvundelva i Sunndal kommune.

Hvorfor gir NVE dette avslaget?

NVE mener at den omsøkte utbyggingen vil være i strid med vernegrnlaget for vassdraget.

Hva søker tiltakshaver om?

NEAS AS søker om å utnytte vannet og fallet i Smisetfossen til å produsere kraft i Smisetfossen kraftverk. Smisetfossen ligger i Ålvundelva i Sunndal kommune i Møre og Romsdal fylke. Fossen har et fall på 17 meter og en middelvannføring på 9 m³/s. Kraftverket vil ha en årsproduksjon på om lag 4 GWh. Vassdraget ble vernet gjennom Verneplan I av 1973. Smisetfossen er den siste urørte fossen i hovedvassdraget. Bildet under er hentet fra søknaden og viser omsøkt plassering av damsted, vannvei og kraftstasjon.

Hva mener høringspartene om utbyggingsplanene?

Sunndal kommune er positiv til å utnytte naturressursene. Statsforvalteren i Møre og Romsdal påpeker at en utbygging av Smisetfossen vil svekke vassdragsvernet, og anbefaler at alternativ 2 blir vurdert dersom det skal gis konsesjon. Naturvernforbundet i Møre og Romsdal, Forum for natur og friluftsliv Møre og Romsdal og én privatperson er imot utbyggingen på grunnlag av vassdragsvern, naturmiljø, mulige kulturminner og brukerinteresser.

Innhold

BAKGRUNN FOR VEDTAK	10
SAMMENDRAG	1
1 SØKNAD	3
1.1 SMISETFOSSEN KRAFTVERK, ENDELIG OMSØKTE HOVEDDATA	3
1.2 SMISETFOSSEN KRAFTVERK, ELEKTRISKE ANLEGG	4
1.3 OM SØKER	4
1.4 BESKRIVELSE AV OMRÅDET	5
1.5 TEKNISK PLAN	5
1.6 FORHOLDET TIL OFFENTLIGE PLANER	9
2 HØRING OG DISTRIKTSBEHANDLING	9
2.1 TILLEGGSOPPLYSNINGER	20
3 NVES VURDERING	20
3.1 FORHOLDET TIL VASSDRAGSVERNET	20
3.2 HYDROLOGISKE VIRKNINGER AV UTBYGGINGEN	21
3.3 LANDSKAP, FRILUFTSLIV OG BRUKERINTERESSER	22
3.4 OPPSUMMERING	24
4 NVES KONKLUSJON	24
5 VEDLEGG	25

1 Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra NEAS AS, datert 02.09.2020:

Søknad om konsesjon for bygging av Smisetfossen kraftverk

NEAS ønsker å utnytte vannfallet i Smisetfossen i Sunndal kommune i Møre og Romsdal fylke, og søker herved om følgende tillatelser:

I Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:

- å bygge Smisetfossen kraftverk

II Etter energiloven om tillatelse til:

- bygging og drift av Smisetfossen kraftverk, med tilhørende koblingsanlegg og kraftlinjer som beskrevet i søknaden.

(Dersom det ikke oppnås enighet)

III Etter ervervslova jf. § 2, nr.51:

- Om samtykke til ekspropriasjon av manglende rettigheter dersom det ikke oppnås minnelig avtale mellom søker og rettighetshaver.

1.1 Smisetfossen kraftverk, endelig omsøkte hoveddata

TILSIG		Hovedalternativ	Alternativ 2
Nedbørfelt	km ²	164,4	164,4
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	285	285
Spesifikk avrenning	l/(s · km ²)	54,9	54,9
Middelvannføring	l/s	9000	9000
Alminnelig lavvannføring	l/s	640	640
5-persentil sommer (1/5-30/9)	l/s	4900	4900
5-persentil vinter (1/10-30/4)	l/s	900	900
KRAFTVERK			
Inntak	moh.	111	111
Avløp	moh.	94	94
Lengde på berørt elvestrekning	m	90	90
Brutto fallhøyde	m	17	17
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	0,0384	0,0394
Slukeevne, maks	l/s	6950	3600
Minste driftsvannføring	l/s		
Planlagt minstevannføring, sommer	l/s	5000	5000
Planlagt minstevannføring, vinter	l/s	900	900
Tilløpsrør, diameter	mm	1600	1600
Tunnel, tverrsnitt	m ²	-	-
Tilløpsrør/tunnel, lengde	m	100	100
Installert effekt, maks	MW	0,96	0,51
Brukstid	timer	4173	6057

PRODUKSJON

Produksjon, vinter (1/10 - 30/4)	GWh	1,38	1,51
Produksjon, sommer (1/5 - 30/9)	GWh	2,63	1,61
Produksjon, årlig middel	GWh	4,01	3,11

ØKONOMI

Utbyggingskostnad	mill.kr	28	25,5
Utbyggingspris	kr/kWh	7	8,2

1.2 Smisetfossen kraftverk, elektriske anlegg**GENERATOR**

Ytelse	MVA	1,2
Spenning	kV	0,4

TRANSFORMATOR

Ytelse	MVA	1,4
Omsetning	kV/kV	0,4/22

NETTILKNYTNING (kraftlinjer/kabler)

Lengde	m	40
Nominell spenning	kV	22
		Jordkabel

1.3 Om søker

NEAS er delt inn i to forretningsområder, NEAS Nett og NEAS Marked. Disse forretningsområdene omfatter kraftproduksjon, kraftomsetning, kraftnett, bredbånd og telefoni. I tillegg har NEAS eierandeler i ulike energiselskaper over hele landet.

NEAS eier og drifter fire kraftverk (Reinset, Ulvund, Skar og Grøa) som årlig produserer 182 GWh. Virksomheten drives fra Kristiansund. Fem kommuner på Nordmøre (Aure, Averøy, Kristiansund, Smøla og Tingvoll) og TrønderEnergi AS har eierandeler i NEAS.

1.4 Beskrivelse av området

Vassdraget har sitt utspring fra fjellene rundt Innerdalen, i den sørvestlige delen av Trollheimen. De øvre delene av nedbørfeltet inngår i Innerdalen og Trollheimen landskapsvernområder. Innerdalen omkranses av høye fjell helt opp i 1840 moh. Fra Innerdalsvatna (390 moh.) renner elva nordvestover gjennom Viromdalen mot Ålvundeid, hvor den dreier videre nordover mot Ålvundfjorden. På hele strekningen er elva omgitt av relativt høye fjell. Tiltaksområdet for Smisetfossen kraftverk er markert med rød firkant omtrent midt i kartet under.

Figur 1 - Smisetfossen kraftverk markert med rød firkant

Oppstrøms Smisetfossen er elva stilleflytende, omgitt av dyrket mark og kantskog. Deretter blir elva gradvis striere med relativt store steiner og blokker, før selve Smisetfossen med et fall på ca. 17 m i flere trinn. Nedstrøms fossen svinger elva 90 grader vestover og blir raskt mer stilleflytende igjen.

1.5 Teknisk plan

Utbyggingsplanene presenteres i to alternativ.

- Hovedalternativ: 77 % utnyttelse av middelvannføring
- Alternativ 2: 40 % utnyttelse av middelvannføring

Smisetfossen kraftverk vil utnytte fallet mellom kote 111 moh (overløp) og kote 94 moh (avløp) i Smisetfossen. Fra inntaket er vannveien planlagt som nedgravde rør på østsiden av Smisetfossen frem til kraftstasjonen i dagen. Kraftstasjonen vil ligge ca. 200 m (luftlinje) vest for riksvei 70. Det er planlagt permanent vei til kraftstasjonen og permanent ATV-vei til inntaket.

Fra riksvei 70 og ned til fossens fot, er det en liten dal som er egnet til massedeponi, både midlertidig og permanent.

Installert effekt er 0,96 MW, og ca. 77 % av det gjennomsnittlige tilsiget vil bli utnyttet. Det er ingen planer om etablering av magasin eller overføring av vann fra nabofelt.

Fra Smisetfossen kraftverk er det forutsatt 40 m jordkabel (22 kV) til tilknytningspunktet som ligger på avgang Ålvundeid fra Ulvund koblingsstasjon. Planlagt jordkabel strekker seg fra stasjon og østover til tilkoblingspunkt. Alternativ 2: Eneste forskjell mellom hovedalternativ og alternativ 2 er utnyttelsesgraden av middelvannføring. Installert effekt er 0.5 MW, og 40 % av gjennomsnittlig vannføring vil bli utnyttet.

1.5.1 Inntak

I Smisetfossen er det planlagt en betongdam forankret i fjell med størrelse 4.0 m x 25 m på kote 111 (overløp). I tillegg til høyden fra damfot til overløp (3.5 m) vil det kunne tilkomme en høyde på ca. 0.5 m som fribord på dammen. Inntaket vil ligge på minimum 2 m dybde for å unngå luftinnblanding og isproblemer. Inntaket vil bli utstyrt med inntaksrist og stengeanordning. Det planlegges å installere en bunntappeluke i inntaksdammen slik at det blir mulig å tømme dammen for masser når behovet melder seg. Videre vil det også vurderes å installere en flomluke for å øke kapasiteten på flomavledning ved inntakspunktet.

Ved damstedet renner Smisetfossen på fjell og det er fjell i hele damprofilen. Det er løsmasser/steiner i elveleiet ved damstedet. Like oppstrøms dammen er det planlagt å sprengte ut en kulp (areal 20-30 m²) for å sikre gode inntaksforhold. Inntaksbassenget vil få et overflateareal på ca. 3000 m², hvorav ca. 1100 m² er nytt neddemt areal. Totalt volum i bassenget vil bli ca. 3000 m³.

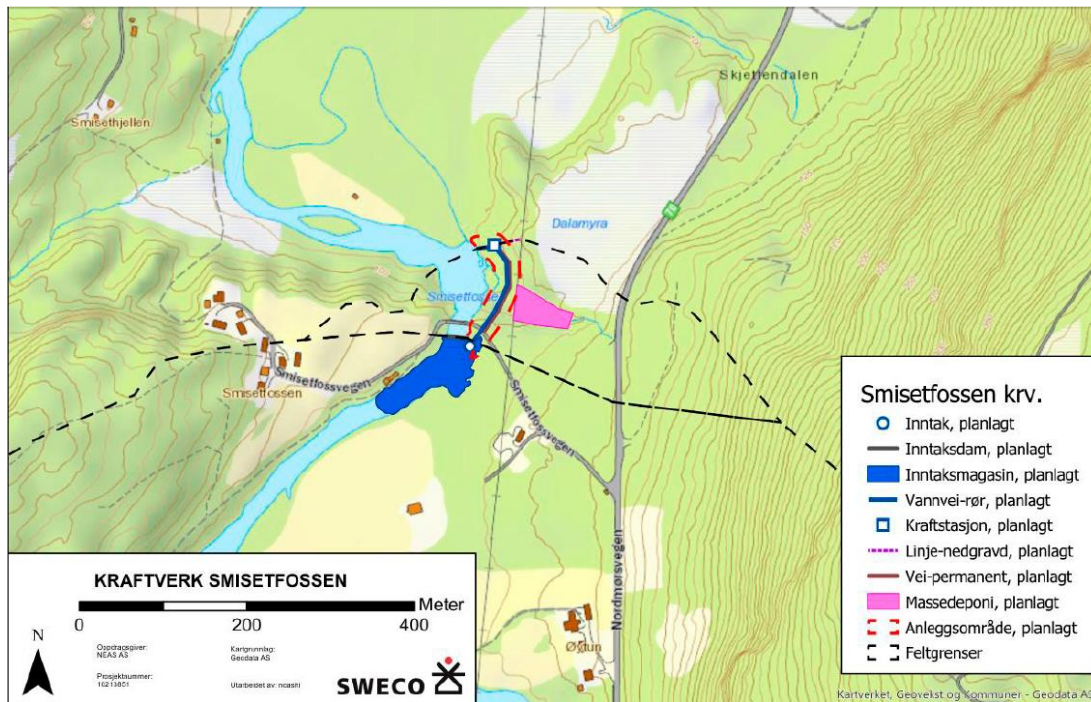
Som minstevannføring er det planlagt å slippe 4.9 m³ /s i sommerperioden (1/5 – 30/9) og 0.91 m³ /s i vinterperioden (1/10 – 30/4). Dette tilsvarer 5-persentilene for sommer- og vinterperioden. Det planlegges rør for slipping av minstevannføring og utstyr for logging av slippet.

1.5.2 Vannvei

Totalt sett vil lengden på vannveien bli omtrent 100 m og rørdiameter 1600 mm. Vannveien er i sin helhet planlagt som nedgravde GRP-rør og vil gå på østsiden av Smisetfossen. Det blir ingen elvekryssninger i forbindelse med rørleggingen. Fra inntaket på kote 111 til stasjon på kote 94 vil rør gå gjennom elveavsetning. Terrenget byr på lite utfordringer, og det bratteste partiet vil være omtrent 20-30 meter nedstrøms planlagt inntak. Dette partiet er i størrelsesorden 10-15 m langt, og strekker seg over ca. 4 høydemeter.

På resten av rørstrekken er det jevnt fall ned mot stasjonen på kote 94. Videre vil man, for å unngå skarp retningsendring i vannvei ved stasjonen, planlegge små retningsendringer langs vannveien fra inntak til stasjonen for å oppnå best mulig strømningsforhold ved innløp i turbin. Vannveien er planlagt litt unna selve elva for å unngå å legge rør i steinura, og for å spare miljøet langs fossen. Berggrunnskartet (ngu.no) tilsier at hovedbergarten er diorittisk til granittisk gneis, migmatitt i hele prosjektområdet. Informasjon hentet fra NGU løsmassekart (ngu.no), tilsier at det er elveavsetning og noe skredmateriale i prosjektområdet. På selve damstedet er det synlig fjell, men på begge sidene av elva er det registrert tykk morene og randmorene. Det blir nødvendig med hogst langs hele rørtraséen. Berørt område vil bli revegetert med stedegen vegetasjon. I anleggsfasen vil bredden på trasé for nedgravde rør være 5 – 20 m. Etter endt anleggsfase vil bredde på rørtrasé utgjøre 4-5 meter.

Bildet under er hentet fra søknaden og viser omtrentlig plassering av rørgate og inntaksdam.

Figur 2 - Plassering av rørgate og inntaksdam. Kilde: Søknad

1.5.3 Kraftstasjon

Det er planlagt en kraftstasjon i dagen omtrent 100 meter sør for broen over Smisetfossen. Kraftstasjonen er planlagt i et flatt område på østsiden av elva. Sannsynligvis er det elveavsetninger på kraftstasjonstomta, noe som bekreftes av NGUs løsmassekart. I detaljfasen vil det bli vurdert tiltak for å hindre skader på kraftstasjonen i flomsituasjoner. Stasjonen kan skjermes bak noen naturlige fjellrygger, men det planlegges å sette opp ledemurer for vann for å beskytte stasjonen under eventuell flom.

Det må hogges på ei tomt med størrelse ca. 500 m². Utløpet og underetasjen til kraftstasjonen graves/sprenges ut. Selve kraftstasjonen får grunnflate 80-100 m². Kraftstasjonen tilpasses omkringliggende terreng. Utbygger ønsker at selve stasjonen glir inn i omgivelsen på best mulig måte. En murbygning kledd med mest mulig vedlikeholdsfri panel og saltak med taksteinlignende plater er vurdert som en mulig løsning. I kraftstasjonen installeres en francisturbin med effekt på 0.96 MW. Avløpet er planlagt på ca. kote 94 og brutto fallhøyde er 17 m. Maksimal slukeevne er 6.95 m³/s og minste slukeevne er 2.1 m³/s.

Det installeres en generator med ytelse ca. 1.2 MVA og generatorspenning 400 V. Transformatoren får ytelse 1.3 MVA og omsetning på 0.4/22 kV. Det planlegges å bygge en støttemur langs elva som en ekstra beskyttelse mot flom.

1.5.4 Nettilknytning

Sunnal Energi AS er netteier i området. NEAS har vært i dialog med Sunndal Energi vedrørende nettilknytning for dette prosjektet. Aktuelt tilknytningspunkt (TP) ligger på avgang Ålvundeid fra Ulvund koblingsstasjon. Avgangen har beregnet last på ca. 1.6 MW ved tunglast. Nettet fra Ulvund kraftstasjon til TP er bygget 22 kV FeAl 25 pluss en kort avgangskabel (TSLF 3x1x150 Al). Termisk kapasitet er funnet uproblematisk og spenningsforhold er funnet uproblematisk. Jordkabel av type 1 kV TFXP er planlagt ved tilkopling til eksisterende linje.

1.5.5 Veier

Smisetfossvegen krysser Smisetfossen via bru like nedstrøms planlagt inntak. Videre går Nordmørsvegen (RV 70) delvis parallelt med Ålvundelva/Smisetfossen på østsiden av vassdraget. I prosjektområdet ligger veien i en avstand fra elva på omtrent 200 meter i luftlinje. Ellers er det flere småveier/stier i området på både østsiden og vestsiden av vassdraget.

For den permanente veien til kraftstasjonen regnes det med et 5 til 20 m bredt ryddebelte i anleggsperioden. Etter anleggsperioden vil terrenget ved siden av adkomstveien gradvis gro til og inngrepet vil bli mindre synlig. ATV-veien vil bli etablert parallelt med vannveien, og vil derfor ikke medføre mer rydding av terreng enn det rørgata allerede medfører. På permanent basis vil bredden på ATV-veien bli ca. 2 m. Videre er det ikke behov for ny vei til inntaket.

1.5.6 Massetak og deponi

I utgangspunktet blir behovet for massedeponi lite som en følge av den korte vannveien og det faktum at det ikke blir behov for ny vei til inntaket. Fra riksvei 70 og ned til fossens fot, er det en liten dal som er foreslått egnet til massedeponi, både midlertidig og permanent. Størrelsen på foreslått deponiområde er omtrent 2500 m².

1.5.7 Arealbruk

Inngrep	Midlertidig arealbehov (daa)	Permanent arealbehov (daa)	Eventuelle merknader
Reguleringsmagasin	0	0	Ingen regulering
Overføring	0	0	Ingen overføring
Inntaksområde	1,2	1,2	Nytt neddemmet areal
Vannvei	2,0	0	Nedgravde rør
Riggområde	1,5	0	
Veier	0	0,2	Midlertidig vei er inkludert i vannvei
Kraftstasjonsområde	0,5	0,5	
Massetak/deponi	2,5	1,2	
Nettilknytning	0,15	0	

1.6 Forholdet til offentlige planer

1.6.1 Verneplan for vassdrag

Ålvundelva er vernet gjennom Verneplan I for vassdrag av 1973 - Ulvåa til Ålvund. Stortinget vedtok i 2005 at det kan gis tillatelse til bygging av mini- og mikrokraftverk, dvs. kraftverk med effekt på mindre enn 1 MW. Tillatelse vil i imidlertid bare bli gitt dersom det ikke går ut over verneverdiene.

2 Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 08.06.2021 sammen med representanter for søkeren, kommunen, Statsforvalteren, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal, Fnf Møre og Romsdal og grunneiere. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Sunnal kommune avga følgende kommentarer i brev datert 09.12.2020:

«Smisetfossen blir ei av tre utbygginger av NEAS i området etter Reinset og Ulvund kraftverk. Det er viktig å se på ei samlet belastning alle utbyggingene har for vassdraget. I Sunndal kommunes samfunnsdel står det følgende: «I følge NVE er det fortsatt et uutnyttet potensial for videre utbygging for vannkraft. Ved behov for mer energi, bør derfor en skånsom utbygging av ny vannkraft. Det er imidlertid veldig viktig at vassdrag og bekker som har stor naturverdi ikke blir utbygd.» Etter ei helhetlig vurdering er dette inngrepet ikke i strid med føringene gitt i kommuneplanens samfunnsdel, da tiltaket det søkes om er et relativt lite inngrep med mindre påvirkning på naturverdiene i området jf. søknadens kapittel 3. Det anbefales imidlertid at søker forpliktes gjennom konsesjonsvilkårene for Smisetfossen kraftverk å:

- 1. I dialog med relevante fagmyndigheter bidra til at det gjøres ei enkel kartlegging av sjørrepopulasjonen nedstrøms Smisetfossen og til Ulvund kraftverk.*
- 2. I dialog med kommune og fagmyndigheter utbedre vesentlige (3-5) gytebekker i området nedstrøms Smisetfossen, som er påvirket av gjengroing og vil bli påvirket av mudring ved at flommene blir dempet ved utbygging. Dette kan innebære å restaurere enkelte mudrede områder med ny gytegrus.*
- 3. Sikrer at anlegget bygges på en måte som unngår nitrogenovermetning nedstrøms kraftverket.»*

Fylkesmannen i Møre og Romsdal avga følgende kommentarer i brev datert 14.12.2020.

«Vassdragsvern og eksisterende inngrep

Deler av vassdraget er alt regulert til kraftproduksjon. Dei to største vatna innanfor nedbørsfeltet er regulert. Rensetvatn (Reinset kraftverk (1946)) med 14,5 m reguleringshøgde og Langvatnet (Ulvund kraftverk (1942)) med 8 m reguleringshøgde. I tillegg er Ålvundfossen (70 m fall) utnytta til kraftproduksjon. Det går veg langs vassdraget mellom Ålvundfossen og Ålvundeid, men det er få eksempel på at veganlegget har medført utfylling i vassdraget. Vassdraget blir nokre stader kryssa med mindre bruer til busetting på vestsida. Dette er også

tilfelle ved Smisetfossen. Ålvundelva vart verna mot kraftutbygging ved Stortingsvedtak 06.04.1973 – Verneplan I for vassdrag. Vassdragsvernet skal i utgangspunktet sikre at viktige verneverdiar i vassdraget blir tatt vare på.

Rikspolitiske retningsliner for verna vassdrag (1994) viser nasjonale mål for forvaltning av dei verna vassdraga og retningsliner for vassdragsbeltet. Her blir det tilrådd å utarbeide forvaltingsplan med differensierte retningsliner for vassdraget, gjennom inndeling i tre klassar etter grad av menneskeleg påverknad. For Ålvundelva vart det utarbeidd ein slik plan i 1999 (differensiert forvaltning av Ålvundelva), gjennom eit samarbeid mellom kommunen, NVE, Fylkesmannen og fylkeskommunen. Kommunen har opplyst at planen ikkje fekk rettsleg status som kommuneplan, men kan nyttast av forvaltninga som avgjerdsgrunnlag i enkeltsaker. Tiltaksområdet ligg på ei strekning som vart klassifisert i klasse 2: vassdragsavsnitt med middels grad av menneskeleg påverknad. Det er her verdiar knytt til kulturlandskap, kulturminne, friluftsliv og spesielle naturfaglege forhold.

Stortinget vedtok i 2005 at det i verna vassdrag kan gjevast løyve til bygging av mini- og mikrokraftverk, det vil seie kraftverk med effekt på mindre enn 1 MW . Det omsøkte tiltaket ligg innanfor denne grensa. Vassressurslova gjev likevel klare avgrensingar for kraftutbygging i dei verna vassdraga.

Eksisterande kunnskap

VV-rapport 2001-4 (verdiar i verna vassdrag – NVE, DN og Fylkesmannen) inneheld ein omtale av Ålvundelva innanfor tema prosessar og former skapt av is og vatn, biologisk mangfald, landskapsbilde, friluftsliv og kulturminne. Under kvart tema er særleg interessante lokalitetar omtalt og verdivurdert. Vidare ligg det registreringar i Naturbasen og i Artskart. Ingen av desse databasane viser registreringar av viktig verdi for utbyggingsområdet. I samband med søknaden er det gjennomført ei kartlegging av biologisk mangfald i området.

Landskap og friluftsliv

Smisetfossen har eit fall på 17 m. Sjølv om det er tekniske inngrep i nærområdet som veg og bru, er fossen likevel eit viktig landskapselement. Inntrykkstyrken vil bli redusert i periodar med redusert vassføring. Fossen kan sjåast hovudsakleg på nært hald og har derfor mindre verknad på det større landskapsbildet i området.

Vi kjenner elles ikkje til vesentlege friluftslivsverdiar i området, men deler av elvestrekninga ned mot Ålvundfossen er vist som område for padling (VV-rapport 2001-4). Vassdraget, både ovanfor og nedanfor fossen, er godt eigna til fritidsfiske (lokal aure).

Biologisk mangfald Det er frå før ikkje registrert viktige naturverdiar i influensområdet. Gjennom søknadsprosessen har biologisk mangfaldkartlegginga avdekka ein flaumpåverka grår- heggeskog (flaummarksskog). Dette er ein viktig naturtype (VU-sårbar i raudlista) og er definert som av viktig verdi (B-verdi). Naturtypen ligg nedstraums det planlagde kraftverket. Ei utbygging vil derfor ikkje påverke denne naturtypen direkte. Det vart også registrert fossesprøypåverka berg rundt fossen. Dei er definert som fosseberg (VU), men ikkje nærare avgrensa. Floraen nær fossen vart ikkje registrert pga. for høg vassføring. Det ligg derfor ein viss usikkerheit om redusert fossesprøyt kan vere negativt for desse naturverdiane. Naturtypen elvevassmassar er også raudlista som nær truga (NT).

Fossefall vart registrert på næringsøk under feltarbeidet og hekkar med stort sannsyn i området. Også under Fylkesmannens synfaring 27.11.20 vart arten observert. Reduksjon i vassføringa kan vere uheldig. Det er særleg viktig at det i hekketida er god vassføring. Vassføringskurvene tilseier at vassføringa framleis vil vere relativt god i denne perioden.

Akvatisk miljø

Utbyggingsstrekninga er ikkje laks- og sjøaureførande, men det er lokal bekkeare i området. Det er munnlege rapportar om at det finst elvemusling i vassdraget. Det vart derfor forsøkt kartlegging i år, men vassføringa var for stor til at det kunne gjennomførast. Som ein del av kunnskapsinnhentinga om elvemusling i fylket ønskjer vi derfor å få gjennomført nye undersøkingar i vassdraget i 2021.

Vassforskrifta

I Vann-nett er Ålvundelva, øvre del (111-14-R) oppført som vassførekomst med god økologisk tilstand. Kraftutbygging vil kunne påverke den økologiske tilstanden. Vi føreset at NVE vurderer dette opp mot § 12 i vassforskrifta (ny aktivitet og nye inngrep).

Samla verknader

Det er vanskeleg å vurdere den auka belastninga på vassdraga i regionen. Vi registrer at det er alt bygt ut fleire kraftverk i vassdraget. Det er vidare registrert naturtypane fosseberg og elvevassmassar som begge er på raudlista. Eit nytt kraftverk i hovudelva vil slik sett vere negativt for vassdragsnaturen. Sett i lys av at vassdraget også er varig verna mot kraftutbygging meiner vi dette vil auke den samla belastninga, sjølv om prosjektet isolert sett er relativt avgrensa.

Behandling etter andre lovverk

Vi kan ikkje sjå at ei utbygging vil føre til slik fare for forureining at det er naudsynt med særskilt behandling etter forureiningslova.

Konklusjon

Nytt kraftverk i Ålvundelva vil vere uheldig for vassdragsnaturen og svekke vassdragsvernet. Stortinget har opna for utbygging av mindre kraftverk i verna vassdrag. Ut frå ei totalvurdering finn vi derfor ikkje grunnlag for å fremje motsegn til søknaden, men ei eventuell utbygging må gjerast så redusert og skånsamt som mogleg. Skal ein gå vidare med prosjektet vil vi derfor klart rå til at ein vurderer alternativ 2, som vil gje vesentleg meir restvassføring. Dette kan vere viktig for naturkvalitetane, særleg den fossesprøytpåverka naturtypen, og for landskapsverdien Smisetfossen representerer.»

Møre og Romsdal fylkeskommune avga følgende kommentarer i brev datert 14.12.2020.

«Planfaglege merknader

Kraftstasjonen har ein estimert årsproduksjon på 4 GWh, og kjem såleis ikkje inn under oppfangingskriteria i forskrift om konsekvensutgreiingar, vedlegg I pkt 15 b, jf § 6. Søknaden må likevel vurderast opp mot vedlegg II, pkt 3 a, jf. § 8. Denne vurderinga er ikkje gjort. Vi vil her vise til § 10, andre ledd pkt c, som slår fast at potensiell konflikt med statlege planretningslinjer m.v, utløyser krav om konsekvensutgreiing. Ålvunda er eit varig verna

vassdrag, og er såleis underlagt statlegte planretningslinjer for verna vassdrag, som det ikkje er vist til i det heile.

Når dette er sagt, ligg det ved søknaden ei konsekvensutgreiing, bygd med utgangspunkt i handbok frå Statens Vegvesen, tilpassa NVE sine malar. Konsekvensutgreiinga omhandlar alle relevante tema og er systematisk.

Ålvunda vart i 1973 verna i Verneplan I for vassdrag. Avsnitt 3.8 i konsekvensutgreiinga omtaler verneplan I kortfatta, der ein viser til at Smisetfossen ikkje er blant utvalde lokalitetar i ein rapport frå 1999. Vi vil vise til dei rikspolitiske retningslinjene, som mellom anna slår fast at måla for forvaltninga av dei verna vassdraga må:

- unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminne og kulturmiljø
- sikre referanseverdien i dei mest urørte vassdraga - sikre og utvikle friluftsverdien, særleg i område nær konsentert busetnad
- sikre verdien knytt til førekomstar/område i dei verna vassdragas nedbørsfelt som det er fagleg dokumentert har betydning for vassdragets verneverdi
- sikre dei vassdragsnære områda sin verdi for landbruk og reindrift mot nedbygging, der desse interessene var ein del av grunnlaget for vernevedtaket.

Då verneplan I var vedteken allereie i 1973, var det ikkje særskilt spesifikt godtgjort kva som var dei verneverdige kvalitetane, utover den meir generelle, storskala omtalen som også er gjengitt i konsekvensutgreiingane. Vernet var i utgangspunktet berre eit vern mot vassdragsutbygging, men det er seinare presisert at andre vassdragsinngrep også må vurderast opp mot dei same verdiane. Punkta over bør likevel vere særskilt kommentert når ein vel å søke konsesjon i eit verna vassdrag. Vi kan heller ikkje sjå at det er referert til forvaltingsplanen frå 1999 (berre til ein fagrapport).

Ut frå dette vil vi hevde at konsekvensutgreiingane ikkje er tilstrekkelege og såleis ikkje kan leggast til grunn for vedtak om konsesjon. Vi har elles ikkje særlege fagspesifikke merknader til det som vert lagt fram.

MERKNADER TIL KONSESJONSSØKNADEN

Planfaglege merknader

Kraftstasjonen vil produsere mindre enn 1 MW effekt. Dette er innanfor kva Stortinget har opna for i verna vassdrag. Det er frå før to kraftanlegg i elva, og verdien som "urørt" er sjølv sagt redusert ut frå dette. Likevel ligg begge dei eksisterande anlegga nedstrøms det som no er omsøkt, og påverkar derfor ein del av elva som tidlegare har vore naturleg vassføring i.

Det omsøkte tiltaket er likevel nokså moderat i storleik og påverkar ut frå konsekvensutgreiinga berre i liten grad landskap, vassressursmål og naturmangfald. Ut frå dette vil vi ikkje reise motsegn mot/påklage eit positivt konsesjonsvedtak, dersom utgreiingane oppdaterast med sikte på å kvittere ut forholdet til rikspolitiske retningslinjer.

Vassforskrifta

Gjeldande regional plan for vassforvaltning i Møre og Romsdal vassregion blei godkjent 1.7.2017 av Klima- og miljødepartementet. Forvaltingsplana sett miljømål for vassførekomstar i kyst, vatn og vassdrag, og hovudmålet er god økologisk og kjemisk tilstand i løpet av planperioden. Vassforvaltingsplanen skal leggest til grunn i kommunal og statleg saksbehandling og verksemd. Planen oppdaterast for perioden 2022-2027.

Det omsøkte tiltaket vil kunne påverke vassførekomst 111-14-R Ålvundelva, øvre del. Vassførekomsten har god økologisk tilstand både i dag og som framtidig mål. Det er i dag ein bestand av aure i elva.

Kraftinntaket vil vere rett ovanfor fossen og utløpet vil vere nedanfor. Fossen fungerer som vandringshinder for innlandsfisk og det er eit relativt kort strekk av elv som blir direkte påverka av utbygginga. Med krav om minstevassføring vil tiltaket isolert sett ikkje komme vesentleg i konflikt med miljømåla til vassførekomsten eller for bestanden av innlandsfisk.

Det er likevel kraftverk lenger nede, som allereie påverkar Ålvundelva, og det viktig å ha ei heilskapleg tilnærming til vurderinga av tiltaket. Kunnskapsinnhenting om bestanden av aure, eventuelle flaskehalsar for fisk og avbøtande tiltak bør derfor utarbeidast for elva nedstraums fossen.

KONKLUSJON

Konsekvensutgreiingane må meir spesifikt kvittere ut føringar gitt i rikspolitiske retningslinjer for verna vassdrag. Likeeins må det kome fram korleis tiltaket er vurdert opp mot kriteria i forskrift om konsekvensutgreiingar, § 8 og vedlegg II. Dersom søknadsdokumenta vert oppdatert som omtalt ovanfor, vil vi ikkje gå imot at det vert gitt konsesjon. Ein eventuell konsesjon må også drøfte og fastsette konsesjonsvilkår ut frå eit samla bilde av vassdraget nedstrøms.»

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard avga følgende kommentarer i brev datert 24.11.2020

«DMF kan ikke se at det foreslåtte tiltaket berører registrerte forekomster av mineralske ressurser, bergrettigheter eller masseuttak i drift. Vi kan heller ikke se ut fra forelagt informasjon, at tiltaket vil omfatte uttak av masse som vil omfattes av mineralloven. Vi har derfor ingen merknader til søknad om å bygge Smisetfossen kraftverk i Ålvundelva.»

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal avga følgende kommentarer i brev datert 10.12.2020.

«Verna vassdrag - 1 Då ein endeleg forstod at ein ikkje kunne lage om alle vatn og elver til vasskraft, så blei Ulvåa til Ålvund verna mot kraftutbygging i den første verneplanen, som blei vedtatt i 1973. Vassdraget var ikkje urørt av kraftutbygging, men restverdiane var framleis store og ikkje minst «det beste som var igjen i butikken».

Innerdalen representerer starten på vassdraget. Vernet av dalen for å unngå vassdragsutbygging er i seg sjølv eit monument i verneplanarbeidet. Innerdalen sin status i dag fortel kor viktig dette var.

Vassdraget – frå fjell til fjord

Den som leiter finn ein dam og eit inngrep øvst i vassdraget, i Langvatnet. Kor aktiv reguleringa er kan vere noko uviss. Reguleringa må gjerast manuelt, oftast med snøskuter frå Storlidalen. Det er lite tilsig utanom smeltevatn på våren. Når snøen er borte er det knapt ein bekk inn i vatnet. Truleg er reguleringa oftast i form av å stenge igjen før snøsmeltinga, og opne ein gong utpå vinteren. Vi har grunn til å tru at reguleringa kan vere noko marginal for kraftverket på Ulvund. Verknaden av reguleringa er først og fremst i Renndøla i smeltetida, frå dammen er tom til han er full. Det er mykje nedbørsområde nedstraums dammen i Langvatnet når ein kjem til Renndølsetra. Det har ein verknad og dei som kjente elva mellom Langvatnet og Innerdalsvatnet før reguleringa veit at det er ein skilnad før og etter i Renndøla. I det Renndøla har rent ut i Innerdalsvatnet, vil ein ikkje sjå noko. Om noko blir påverka av dette er det ingen som veit. Det er aldri undersøkt det vi kjenner til.

Elva mellom Innerdalsvatna og den øvste del av busettinga i Viromdalen er ein anonym del av vassdraget som få har sett og få veit noko om. Sanneleg ein verdi i seg sjølv, når ein veit at resten av vassdraget nedover til fjorden går i landskap som er prega av langvarig bruk.

Frå øvst i Viromdalen og heilt til Ålvundfoss så går dette vassdraget med rask vassføring utan særleg mykje stryk, og berre ein foss – Smisetfossen. Strekkinga er to mil lang, elva går i krok og sving og er dermed mykje lenger. Rett nok er det ei strekning øvst i Viromdalen som er retta ut og dermed sterkt prega av inngrep, men det er i grunnen unnataket.

Elveforbyggingar finst knapt i denne elva. Åker og eng går ned mot elva. Det finst ein del bruer. Det er ganske sikkert forskjellige andre inngrep, men inntrykket av vassdraget er ei elv i kulturlandskapet, avbrote av kortare strekkingar gjennom skog og myr. Elva gjer mykje ut av seg til trass for at det knapt er stryk.

Reguleringsverknad i Ålvundelva har ein først og fremst i form av at Reinsetvatnet er regulert. Reinset kraftverk ligg 0,7 km nedstraums Smisetfossen. Derifrå og ned er vår og sommarvassføringa lågare enn naturleg, og vintervassføringa større enn naturleg.

Frå Brekkfossen 3,5 km nedstraums Smisetfossen går elva oftast tørr forbi Ålvundfossen og nesten ned til fjorden som følgje av Ulvund kraftverk nede ved fjorden.

Geologiske prosessar knytt til lite regulert elv

Smisetfossen skuldast ein bergformasjon mellom to elvesletter (94 moh og 111 moh). Elvesletter kan diskutertast, då dei dels er kilometervis lange og har noko helling også. Oppstraums går elva utan fossar å tale om heilt frå Dalsbøen i alle fall. Nedstraums er det slak elv til ein kjem til Ålvundfossen. Slyngane er mange og elva dominerer dalbotnen som følgje av det.

Verna vassdrag - 2

Søknaden gjeld ein foss i eit verna vassdrag. Verneføremålet er å ta vare på elver og elvestrekningar som ikkje er bygd ut med vasskraft, eller har restverdiar etter slik utbygging. I Sunndal er i tillegg delar av Driva verna. Ingen av desse vassdraga er heilt utan vasskraftpåverking. Tvert om, påverkinga er alt betydeleg i form av at sideelver er bygd ut, og det finst også reguleringsmagasin som påverkar endå sterkare. Slik sett har Sunndal utnytta vassdraga sine i så stor grad at det berre er rett og rimeleg at det blir igjen nokre fossefall som renn bortimot naturleg.

Ein del av poenget med varig vern av vassdrag er å verne vassdrag med heilskaplege verdiar. Vassdraget er der med mange forskjellige element som har ein samanheng det er råd å forstå. Frå Smisetfossen og nokre hundre meter nedover har ein usedvanleg mange slike element samla på ei kort strekke. Her har ein geologien som gjer sitt til at det er ein foss akkurat her. Frå Nedal til Ålvundfossen er det berre Smisetfossen som har fossesprøytsone. Gamle elvelaup nedstraums fossen fortel om kva rennande vatn kan få i stand. Slåttemarka og beitemarka som nyttar seg av areal som blir overfløymd år om anna er krona på verket, saman med tufter etter det fossekrafta har vore bruka til i hundrevis av år. Dette er det viktig å ta vare på utan nye inngrep.

Tidlegare bruk av området Nedanfor brua, omtrent der røyrtraseen er innteikna ligg det murar etter ein bygning som kan ha vore nesten kvadratisk, og ein bygning som truleg har vore dobbelt så lang som brei. Det ser ut som det så vidt er igjen noko av tømmeret i bygninga. Det vil vere rart om ikkje det i samband med denne fossen med vassføring heile året har vore sager og kverner i lang tid, gjerne fleire hundre år. Dette bør ein i det minste få klarlagt av kulturhistoriske grunnar. I skildringa av røyrtraseen verkar det som at denne er tenkt noko lenger aust enn det som er innteikna. Innteikna trase vil kome i kontakt med murane.

Naturtypar

Sweco har kartlagd ein lokalitet med flomskogsmark. Denne har vi ikkje vesentlege merknader til. Mellom denne lokaliteten og elva ligg det ei semi-naturlig eng som ikkje er kartlagd. Dette meiner vi er ein mangel

Ein del av enga har vore slåttemark til etter andre verdskrig, kanskje så seint som til kring 1960, omtrentleg omramma med raudt på fig 5. Resten av arealet mellom flomskogsmarka og elva har truleg ikkje vore slått i same grad. Alt som ikkje har vore slått har utvilsamt vore beita, og det må ha vore beita også etter at slåtten var slutt. I alle fall arealet omramma med raudt, truleg heile arealet mellom flomskogsmarka og elva, bør kartleggast som semi-naturlig eng, beiteutforming. Kvaliteten er truleg låg som følgje av gjengroing, men det er tale om ein truga naturtype (VU). Kvitmaure finst, vanlegvis teikn på kalkpåverknad.

Det er ei viss moglegheit for at arten kan indikere langvarig slått og beite på elvesletter utan at det er særleg kalkpåverknad. Omtrent midt i den raude lokaliteten står det framleis ei løe og ein rest av ei løe til. På eine løeveggen heng det mange buntar med godt bruka hesjetråd. Løeveggen på andre sida har eit utval av lav. Mesteparten er ubestemt, men det var i alle fall noko av *Mycocalicium subtile*.

For å forstå området, er det nødvendig å ha med i tankane at området blir overfløymd ved stor flaum. Med nokre tiårs mellomrom kan ein også få isdammar som påverkar området ytterlegare.

I heile området kan ein sjå spor av gamle elvelaup i forskjellige stadium.

Gråorskogen har stadvis store innslag av daudved. Samtidig er nok mykje av skogen av same alder. Opplysingar vi har fått kan tyde på at skogen var delvis eller heilt nedhogd i samband med 2. verdskrig, då det blei produsert knott. Vi fann så vidt nokre artar frå lungeneversamfunnet på nokre av trea.

Framandartar

På elvesletta nedanfor fossen fann vi nokre raudhyll. Langs vegen ved toppen av fossen har det vore gravearbeid i samband med ein vass- eller kloakkleidning, og det er ført til massar med klistersvineblom. Burot som ikkje er rekna som framandart finst også på same staden.

Slukeevne

Det er lagt opp til utnytting av 77% av gjennomsnittleg tilsig. I lengre periodar vil vasssleppet utgjere 5-persentilen. Dette er minstevass-slepp på line med det som blir søkt om i dei aller fleste småkraftverkesakene. Dette er eit stort inngrep i den einaste fossen i hovudvassdraget på ei 20 km lang strekning av ei verna elv. Dette er ikkje noko uvesentleg inngrep, og det går ut over verneverdiane.

Verdien av naturen og utbygginga

Det er tale om produksjon av 4 GWh. Dette er eit relativt lite kraftverk. Ein utbyggingspris på 6,40 kr/kWh er ganske mykje. Økonomisk kan det ikkje vere noko overskot å tale om. Kor mykje ein foss er verdt er ikkje godt å seie, men det er heilt umogleg å bygge ein slik foss ein annan stad for 25 millionar kroner. Vi antar at fordelane med tiltaket er små samanlikna med ulempene. Dermed kan det ikkje gjevast konsesjon.

Konklusjon

I eit verna vassdrag er det ikkje høve til å bygge kraftverk. Det har vore vurdert nokre unnatak, der ein har nytta inntil 10% av vassføringa, som eit såkalla ubetydeleg inngrep. I dette tilfellet er det søkt om 77 % utnytting av årleg middelvassføring. Som gjennomgangen viser er det her eit vesentleg element av elva som saka gjeld. På ein kort elvestrekning har ein masse vassdragsgeologi, naturlege prosessar, kulturmark og bygnings- og næringshistorie. I dette er det på ingen måte plass til eit kraftverk. Naturvernforbundet ber om at søknaden blir avslått.»

Statens vegvesen avga følgende kommentarer i brev datert 15.12.2020

«Statens vegvesen har ut ifra sine ansvarsområder ingen vesentlige merknader til søknaden. Vi minner om at Sunndal kommune er ansvarlig for utforming, drift og vedlikehold av den kommunale vegen Smisetfossvegen (kv.2085), inkludert krysset med rv.70 (Nordmørsvegen).

Vi minner ellers også om at hvis tiltaket berører interessene til rv. 70 i slik grad at det er behov for dispensasjon fra byggegrense, arbeidsvarsling, gravetillatelse mv., må det sendes egen søknad til vegvesenet.»

Forum for Natur og Friluftsliv Møre og Romsdal avga følgende kommentarer i brev datert 16.12.2020

«I nettverkssamling for kommunal og regional planlegging 2 des. 2020 gjekk Wenke Langlie i Olje- og energidepartementet nettopp gjennom dette med tiltak i verna vassdrag. Ho påpeikte nettopp dette at det skal vere særlege grunnar om ein skal gjere tiltak i vassdrag generelt og i verna vassdrag spesielt (sjå under). Alle dei 389 verna vassdraga og blant dei Ålvunda er jo tross alt vore gjennom stortinget på sin veg, og ein dispensasjon frå stortinget sitt vedtak bør sitte langt inne.

Ulvåa til Ålvund ble vernet ved Stortingsvedtak av 6. april 1973, i Verneplan I for vassdrag. I VV-rapport 2001-4 står det mellom anna;

«Kontaktutvalget finner det naturlig nå når landskapet i Innerdalen er fredet, at fredningen blir utvidet til også til varig å omfatte vassdraget. og at denne fredningen blir gjennomført etter naturvernloven.» (St.pp. N. 4, 1972-73). 1 Stortingsproposisjon N. 89 (1984-85) heter det at : "Det må vare greit å la objektet (vernet) omfatte hele nedbørsfeltet. Det bør siden bli et prinsipielt spørsmål hvilke nye tiltak som kan tillates i vassdraget. "

Smisetfossen er den einaste inntakte fossen i den nedre delen av Ålvunda der folk bur. Sjølve Ålvundfossen som ligg lenger ned mot sjøen, er jo allereie teken bort frå vårt åsyn. Som utbyggaren sjølv seier det i sin søknad; «Smisetfossen, med sitt rundt 17 m høye fall, er et viktig landskapselement. Dette er den eneste gjenværende, uberørte fossen på elvestrekninga som går gjennom bebygde områder.»

Ved utbygging av Smisetfossen vil ein få redusert vassføring som vil føre til redusert fuktigheit for eit større område rundt fossen. Dette vil nok føre til at samansetninga av dyr og planter rundt Smisetfossen vil bli endra.

Vi er opplyst om at strekninga av elva nedom Smisetfossen heilt ned til inntaket Ålvundfossen er eit mykje nytta padleområde. Dette er eit spanande område og villmarksprega område for kanopadlarar. Samstundes er vi gjort merksam på at elvestrekninga nedstrøms Smisetfossen har grov aure (over 2 kg) som gjer arealet attraktivt for den av friluftslivet.

Om ein skal tillate noko utbygging i vassdrag i det heile så må fordelane verestørre enn ulempene. I eit verna vassdrag skal jo ikkje tiltak i utgangspunktet tillast og større inngrep i vassstrenga absolutt ikkje. Slikt sett skulle NVE ved oppstartsmøtet med søkjar varsle at dei kjem til å bruke si innsigelsemynde om ei slik plan som dette ville bli fremma.

Konklusjon

Kraftutbygging betyr tap av natur og kraftutbygging i eit verna vassdrag skal i prinsippet ikkje skje. FNF Møre og Romsdal meiner Ålvunda har tapt nok natur med dei kraftreguleringane som er gjort frå før i vassdraget, og meiner difor at ein ikkje bør tillate dette kraftverket i Smisetfossen.»

Verneområdet for Trollheimen avga følgende kommentar i brev datert 04.12.2020

«Kraftverket og infrastrukturen til kraftverket ligger utenfor og i avstand fra de 2 verneområdene Trollheimen landskapsvernområde og Innerdalen landskapsvernområde som forvaltes av Verneområdestyret for Trollheimen. Verneområdestyret har ingen merknader til selve etableringen av selve kraftverket og infrastrukturen for utbyggingen av dette».

Marit Smisethjell avga følgende kommentarer i brev datert 11.11.2020

«Jeg er eier av Smisethjell`n, Grn: 109, Bnr: 6. Adresse: Smisethjellen 15, 6622 Ålvundfjord. Smisethjell`n er en av de nærmeste eiendommene til Smisetfossen.

Min grunn til å skrive høringsuttalelse i forhold til utbygging av Smisetfossen Kraftverk er at jeg er totalt uenig i dette. Utbygging av Smisetfossen strider mot naturvern og bærekraftig utvikling, det vil ødelegge og endre kulturhistoriske verdier, - også i forhold til biologisk mangfold, og det vil ødelegge en foss som har verdi i seg sjøl. Forekomst av viktige naturtyper, rødlistede naturtyper som elvevannmasser og fosseberg, nær truet lavart som er rødlistet, redusert vannføring og redusert fossesprutpåvirkning, fossen som et viktig landskapselement, og den eneste fossen av slik størrelse i vassdraget; alt dette er klar tale, - nei til utbygging! Å bygge ut Smisetfossen vil påvirke det siste upåvirkede fossefallet i den kulturpåvirkede delen av nedbørfeltet, og øke den samlede belastningen på naturtypene i vassdraget og i regionen (s.22, Smisetfossen kraftverkRapport om biologisk mangfold). Smisetfossen ligger i et vassdrag knyttet til Verneplan 1 av 1973- Ulvåa til Ålvund, og det tilsier at fossen må bevares slik den er.

Jeg vil i denne høringsuttalelsen ha hovedfokus på Kulturhistoriske verdier; kulturminner og kulturmiljø. Jeg ser i Søknaden om konsesjon fra Neas AS at det ikke har blitt funnet opplysninger, og ikke oppnådd kontakt med fylkeskommunen angående kulturminner og kulturmiljø (s.35).

Min far Nils Smisethjell, født 1928, vokste opp på Smisethjell`n, og eide gården før meg. Han var meget kulturhistorisk interessert, og glad i fortelle og formidle kunnskap. Av den grunn har jeg tilegnet meg kunnskap med kulturhistorisk verdi fra Smisethgrenda og Ålvundfjord/Ålvundeid. Jeg har også gjennom samtaler med slektninger som vokste opp på Smisethjell`n, og med naboer i nærområde fått historier og kunnskap om kulturminner og kulturmiljø.

KVERNHUSET/ÅRAMSKVENNHUSET

Åramskvennhuset låg på østsiden av Smisetfossen, og på dette stedet er det steinmurer og tømmer-rester etter kverna. Vatnet vart leda i ei renne ned til kverna. Åramskvennhuset var et stort kvernhus, og folk kom fra hele området (Ålvindfjord/Ålvundeid) for å få malt kornet sitt. Kvennhusvegen gikk ned fra riksvegen, og ned til kverna. Nils O. Smiseth, som var husmann på Hjellen (Smisethjell`n) fra 1892-1921, var leid inn som arbeider på kverna.

SAGBRUKET/ SMISETSAGA

Smisetsaga låg på vestsiden av Smisetfossen, og det var Smisetgardene som hadde denne saga. Inntaket av vatn gikk ned fra toppen av fossen. Det gikk en vei ned fra Smisetfoss-garden, og det var vei til sagbruket fra Smisethgardene. Nils O. Smiseth var sagmester på Smisetsaga, Seljebøsaga, Bråttasaga, og på flere sagbruk også.

ELVA VIDERE FRA SMISETFOSSEN

Elva har gjennom årenes løp endra elvefar, og tatt en annen retning nedenfor Smisetfossen. I tidligere tider gikk elva rett fram etter fossen, tok en sving mot øst, og så mot vest, fortsatte videre mot Smisetbrua ved grensesteinen mellom Smisethjell`n og Oppistuå Smiset. Det er mulig å se det gamle elvefaret i Reinsetøya`n. Min onkel fortalte at dem kalte «det gamle elvafaret» for Litjelva, og at det var vatn der når det var mye vatn i elva/fossen. Det er fortsatt vatn i det gamle elvefaret ved mye nedbør og stor elv.

MARKASLÅTT/UTMARKSLÅTT

Det var slåttemark på begge sider av Litjelva; på Reinsetøya `n og på Fossaøya. Området var brukt til beitemark, - det gikk kyr og beita der. Det var også slåttemark opp mot Smisethjell `n, og opp mot garden Smisetfoss.

Reinset hadde markaslått på Reinsetøya `n, - et stort område som besto av slåttemark, og litt myr. Det var lite skog på området den tiden det var slåttemark. Ved gamleveien til Smisetgrenda sto det ei stor høyløe, - like ved der veien gjorde en stor sving mot sør (der bakken går rett ned nå), og i nedre kant av bakken. Høyløa hadde to kammer/rom, og mellom disse var det tak over, og åpningen var slik at det gikk an å kjøre inn lass med hest og slede/høygrind, og fortsette ut. Høyet vart kjørt hjem til Reinset med hest og slede om vinteren. Halvparten av høyløa ble solgt til Oscar Vik (barnebarn av Nils O. Smiset), og brukt i oppsetting av et hus i Kristiansund. Litt lenger ned var det satt opp ei Sommarstuå, også kalt Reinsetstuå, og der bodde det arbeidsfolk om sommeren. Arbeidsfolket slo med ljå, og dreiv høyonn. Reinsetstuå er bevart og står nå på Åkerfallet, Meisingset. Det har nok en sammenheng med at Spellmann Erik Almhjell var dreng på Reinset på 1930tallet, og senere bosatte seg på Åkerfallet.

På Fossaøya var det Nestua Smiset som dreiv markaslått. Der står det fortsatt ei høyløe som kan sees fra Fossabakka ´n, og spor etter uthus, - mest sannsynlig høyløe.

KNOTTPRODUKSJON Under krigen vart olderskogen på Reinsetøya `n hogd ned. Far fortalte at hele Reinsetøya `n var snauhogd. Det var «knottfabrikk»/ knottproduksjon på Reinset, - på flata der stien kjem ned fra Reinsetvatnet. Også skogen opp for Reinset var brukt til knottfyring, og frakta ned med taubane sør for elva fra Reinsetvatnet. Olderskogen vart hogd ned, kappa i lengder på 5-10cm og pakka i papirsekker, - klar for bruk i generator på bil. Det var mest lastebiler som hadde generator med knottfyring som drivstoff, men også personbiler. Noen personbiler hadde generator på tilhenger. Frodige forhold med jevnt tilsig av vatn, og Smisetfossens betydning for gode vekstforhold gjorde det mulig å bruke av den ressursen som olderskogen var der og da.

KONKLUSJON

I forhold til kulturminner og kulturmiljø basert på foreliggende kunnskap ervervet gjennom generasjoner, fra mennesker med visdom og levd liv, vurderes Smisetfossen og omkringliggende område til å ha en meget, meget stor verdi!

Idag setter frodig, stor og gammel olderskog sitt preg på Reinsetøya ´n og Fossaøya, sammen med utallige arter som er avhengige av og har sitt liv i og ved fossen. Det biologiske mangfoldet i området er skapt av Smisetfossen og levd liv, - med markaslått, beitemark, og bruk av naturen på en måte som har sikra bærekraftig utvikling. Spora etter levd liv er lett synlig for den som ser, og for den som er villig til å ta vare på og se verdier som er viktige her og nå, for levende liv og kommende generasjoner i framtida.»

NEAS AS kommenterte de innkomne høringsuttalelsene i e-post til NVE den 13.01.2021

Sunnal kommune

Punkt 1 og 2: Angående sjørretpopulasjonen mellom Smisetfossen og Ulvund kraftverk så er ikke dette relevant, da sjørreten ikke går opp Ulvundfossen. Anlegget vil bli bygd slik at nitrogenovermetning unngås.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Ingen kommentarer, men påpeker at for at utbyggingen skal være lønnsom /aktuell må alternativ 1 velges.

Møre og Romsdal fylkeskommune

Under planfaglige merknader er det skrevet at begge anlegga som er i elva fra før, ligger nedstrøms Smisetfossen. Dette er ikke helt rett da det ene magasinet til Ulvund, dvs Langvatnet ligger oppstrøms Smisetfossen, og kan reguleres.

Direktoratet for mineralforvaltning.

Ingen merknad.

Statens vegvesen

Ingen merknad

Forum for natur og friluftsliv Møre og Romsdal

Ingen merknad, utenom at det vil være minstevannføring i fossen, og at vannet /terrenget nedstrøms vil bli som før.

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

Ingen merknad, utenom at det vil være minstevannføring i fossen, og at vannet /terrenget nedstrøms vil bli som før.

Marit Smisethjell

Ingen merknad, utenom at det vil være minstevannføring i fossen, og at vannet /terrenget nedstrøms vil bli som før.

2.1 Tilleggsopplysninger

Alternativ 2

I tillegg til alternativ 1 søkes det om et alternativ 2, med 40 % utnyttelse av middelvannføringen. Statsforvalteren uttalte i sin høringsuttalelse at dersom en skal gå videre med prosjektet ville de anbefale å gå for dette alternativet. I kommentarer til høringsuttalelsene skriver søker som svar til dette at en må velge alternativ 1 for at utbyggingen skal være aktuell. NVE har derfor ikke gått videre inn på alternativ 2.

3 NVEs vurdering

NVEs vurdering bygger på høringsuttalelsene og informasjon gitt i konsesjonssøknaden, biomangfoldrapport, verneplan I for vassdrag, befaring og andre tilgjengelige kilder. NVE mener det foreligger tilstrekkelig informasjon til å fatte vedtak i saken.

3.1 Forholdet til vassdragsvernet

Ålvundvassdraget ble varig vernet gjennom Verneplan I for vassdrag i 1973. Vernet gjelder hele vassdraget, dvs. hovedelven og sideelver. Formålet med verneplanene var å gjenspeile et tverrsnitt av norsk vassdragsnatur ved å spare en del vassdrag for kraftutbygging der det var ment at disse vassdragene hadde store kvaliteter som skulle tas vare på innenfor et eller flere tema.

Verneplanvedtaket gjelder først og fremst mot vannkraftutbygging, men verneverdiene skal også tas hensyn til ved andre inngrep.

I stortingsvedtak av 18. februar 2005 nr. 240 ble det åpnet for konsesjonsbehandling av kraftverk med installert effekt inntil 1 MW i vassdrag som er vernet etter verneplanene for vassdrag. En klar forutsetning for å gi konsesjon er at verneverdiene ikke blir svekket, jf. vannressursloven § 35 post 5 og 8. Det må gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle der det legges vesentlig vekt på verneverdiene. I vurderingen vil NVE legge særlig vekt på hvordan endringer i vannføringsregimet (reduisert vannføring) og naturinngrep vil påvirke verneverdiene.

Dersom verneverdiene kan ivaretas gjennom omsøkte planer, skal det deretter gjennomføres en alminnelig konsesjonsbehandling med avveining av fordeler og ulemper for allmenne interesser og private interesser, jf. vannressursloven §§ 8 og 25.

3.1.1 Vernegrnlaget

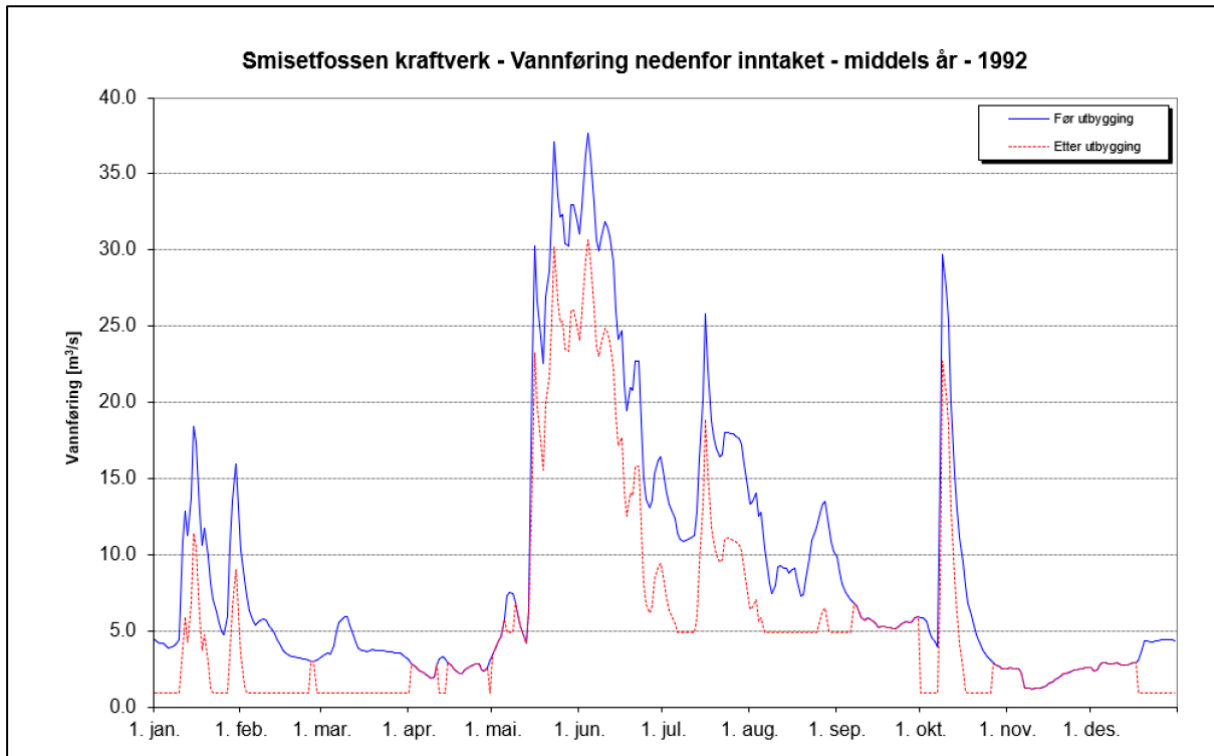
I St. prp. nr. 4, 1972-73 fremgår det at «Kontaktutvalget finner det naturlig nå når landskapet i Innerdalen er fredet, at fredningen blir utvidet til også til varig å omfatte vassdraget. og at denne fredningen blir gjennomført etter naturvernloven». I St. prp. nr. 89 (1984-85) heter det at: «Det må være greit å la objektet (vernet) omfatte hele nedbørfeltet. Det bør siden bli et prinsipielt spørsmål hvilke nye tiltak som kan tillates i vassdraget.» I VVV-rapport 2001-4¹ er verdiene i Ålvundvassdraget beskrevet. Vassdraget er sentrale deler av et typisk og kontrastrikt landskap, fra alpine fjell med breer, og gjennom sidedaler og dyp hoveddal til utløp i fjord. Elveløpsformer, isavsmeltingsformer og tilhørende biomangfold inngår som viktige deler av naturmangfoldet. Vassdraget oppgis også å være viktig for friluftslivet.

Ålvundelva er delvis preget av to eldre kraftutbygginger fra tiden før verneplanen trådte i kraft. Ulvund kraftverk (18 MW) bygget i 1939 utnytter den siste fallstrekningen mot Ålvundfjorden. Reinset kraftverk (6 MW) fra 1948 utnytter fallet mellom Rennsetvatnet og Ålvunda. I søknaden fremgår det at Smisetfossen er den siste uberørte fossen i den kulturpåvirkede delen av vassdraget.

3.2 Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Den planlagte slukeevnen er etter NVEs vurdering svært høy med tanke på at Ålvundelva er et vernet vassdrag. Middelvannføringen i Ålvundelva er beregnet til 9 m³/s ved inntaket og kraftverket er planlagt med en slukeevne på 77 % av middelvannføringen. Dette innebærer at vassdraget bare vil ha minstevannføringen tilbake (5 m³/s sommer og 0,9 m³/s vinter) vesentlige deler av året i normale og tørre år (se Figur 33). 5-persentilene sommer og vinter er lagt til grunn for planlagt minstevannføring. Olje- og energidepartementet (OED) skrev følgende i sin klageavgjørelse for Råfossen kraftverk, datert 5.1.2012: «Det er et uttalt mål at vannføringen i et vernet vassdrag skal være variert og gjenspeile naturlige forhold også etter en utbygging.» NVE mener at den omsøkte slukeevnen og minstevannføringen vil gi lite variasjon i vannføringen, spesielt på vinterhalvåret.

¹ Morten W. Melby og Geir Gaarder 2000. Verdier i Ålvundelva. Utgitt av Fylkesmannen i Møre og Romsdal. VVV-rapport 2001-4.

Figur 3: Vannføring nedenfor inntaket i middels år (1992) før og etter utbygging.

3.3 Landskap, friluftsliv og brukerinteresser

Smisetfossen, med en fallhøyde på 16-17 meter og tidvis høy vannføring, utgjør et vesentlig landskapselement med betydelig inntryksstyrke. Flere høringsparter viser til at Smisetfossen er den siste gjenværende urørte fossen i den kulturpåvirkede delen av Ålvundvassdraget. Smisetfossen er per i dag ikke mye brukt i friluftslivssammenheng, men dette kan endre seg over tid. Fossen ligger nærme vei, og er slik sett lett tilgjengelig.

Etter NVEs vurdering vil den omsøkte utbyggingen føre til vesentlig forringelse av Smisetfossens funksjon som et viktig landskapselement. Forringelsen vil skyldes både vesentlig redusert vannføring og anleggstekniske inngrep i forbindelse med bygging av kraftverket. Med unntak av veibroen er fossen i dag uberørt av menneskelige inngrep.

Både inntakskonstruksjonen og rørgaten vil utgjøre godt synlige og vesentlig inngrep. Inntaksdammen vil være et betydelig inngrep i form av en betongdam på tvers av elven, på oversiden av broen. På befaringen kom det frem at deler av rørgatetraseen er planlagt i en sidebekk/flomløp på venstre side av vassdraget (sett på Figur 44). Sidebekken skal, etter det NVE forstår, fylles igjen. For å hindre flomskader på rørgaten, vil det også være nødvendig med relativt omfattende forbygninger mot selve Smisetfossen. NVE legger til grunn at sidebekken og dels Smisetfossen vil bli sterkt negativt påvirket av dette.

NVE mener at tiltaket vil være svært uheldig for landskapsbildet. Ettersom landskapsverdier er en sentral del av vernegrunnet, har NVE har tillagt dette stor vekt i vurderingen.

Figur 4: Smisetfossen. Foto: NVE

3.4 Oppsummering

Oppsummeringstabell			
Tema	NVEs vektlegging	NVEs vurdering	Avbøtende tiltak
Ikke-prissatte virkninger			
Vernet vassdrag <i>Les mer i kap. 3.1</i>	Stor vekt	En utbygging av Smisetfossen kraftverk vil være i strid med vernegrnlaget.	
Landskap <i>Les mer i kap. 3.3</i>	Stor vekt	Den omsøkte utbyggingen vil medføre store og irreversible inngrep i et viktig landskapselement i et vernet vassdrag.	
<p>NVEs samlede vurdering/konklusjon:</p> <p>NVE mener en utbygging av Smisetfossen kraftverk etter omsøkte planer vil føre til en vesentlig forringelse av Smisetfossen som et viktig landskapselement. Forringelsen vil skyldes både betraktelig redusert vannføring i fossen og anleggstekniske inngrep i forbindelse med bygging av kraftverket. Ettersom landskapsverdier er en sentral del av vernegrnlaget, har NVE har tillagt dette stor vekt i vurderingen. NVE legger videre vekt på at Smisetfossen utgjør den siste gjenværende urørte fossen i den kulturpåvirkede delen av vassdraget.</p> <p>Etter NVEs mening er det planlagte uttaket av vann så stort at det vil gi Smisetfossen et preg av kraftutbygging gjennom reduksjon i vannføringsvariasjon. Dette vil stride mot forutsetningen for vassdragsvernet.</p> <p>Samlet sett mener NVE at utbygging av Smisetfossen kraftverk etter omsøkte planer vil føre til svekkelse av verneverdiene i det vernede Ålvundvassdraget. I og med at tiltaket svekker verneverdiene, har vi ikke vurdert andre ulemper som for eksempel virkninger for biologisk mangfold.</p>			

NVEs konklusjon

NVE kan i medhold av vannressursloven § 35, post 8, avslå en søknad om konsesjon til vannkraftutbygging i et vernet vassdrag, dersom det er helt klart at hensynet til vassdragsvernet taler imot, jf. § 35, post 5. Basert på foreliggende søknad med miljørapport, innkomne høringsuttalelser og egne erfaringer, avslår NVE søknaden. Det planlagte kraftverket vil etter NVEs syn komme i konflikt med verneverdiene i vassdraget. Tiltaket vil føre til en vesentlig endring av naturlig vannføring i Smisetfossen. Tiltaket vil også, gjennom store tekniske inngrep, ha negative konsekvenser for det vernede vassdragets verdier knyttet til landskap. Konsesjon kan ikke bli gitt i strid med verneverdiene, jf. vannressursloven §§ 34 og 35, post 5 og 8. På grunn av tiltakets plassering og verneverdienes art, er det NVE sin vurdering at de negative konsekvensene ikke kan avbøtes med tiltak.

Andre forhold

Øvrige forhold som er tatt opp av høringspartene gjelder i større grad krav til vilkår og avbøtende tiltak eller andre forhold som ikke er av betydning for vår konklusjon. Grunnet avslaget er ikke disse drøftet her. Da søknaden blir avslått har ikke NVE tatt stilling til ekspropriasjonsspørsmålet.

5 Vedlegg

Kart

